

Степан Сливка

Національний університет “Львівська політехніка”,
професор кафедри теорії права та конституціоналізму
Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти,
доктор юридичних наук, професор
stepan.s.slyvka@lpnu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1683-4363>

ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ МЕТААНТРОПОЛОГІЧНОГО ПІЗНАННЯ КАНОНІЧНОГО ПРАВА

<http://doi.org/10.23939/law2023.39.034>

© Сливка С., 2023

Добро зі злом ніколи не знайде згоди. Потрібна духовна боротьба. Злі справи людини свідчать про відсутність істинного, досконалого пізнання. Фабрикою пізнання є людина, яка за допомогою екзистенціальних і трансцендентальних чеснот і маючи Вище духовне щеплення, духовну вакцину, пізнає, виявляє у Всесвіті синергетичну процесуальну дію іонізації, тобто перетворення потенційного добра на онтологічні справи. При цьому в іонізації обов’язково бере участь зло, як певне спонування до протилежної дії. Спричинює іонізацію такий іонізатор як духовна енергія людини, її органіки пізнання. Цей процес є онтологічний і потрібний для того, щоб людина опанувала собою і завоювала для себе місце у трансцендентальному світі.

Метастази зла настільки проникливі, що людина досягнути їх від початку до кінця не може. Природна здатність людини пізнавати світ блокується злом. Якщо земні явища переважно пізнати можна, то надземні – лише деяку частину, посилаючись на ірраціональність, тобто допустимість існування, але неможливість (позарозумовість) розкриття сутностей.

Філософія права спільно зі своїми вступами – деонтологією права і канонічним правом, переконливо доводить, що пізнавати світ потрібно крізь призму права. Зокрема, деонтологія права з’явилася завдяки онтології права. Онтологія права впливає із людської органіки про закони творення світу. Кожен день творення світу обґрунтовується конкретною системою законів: світла, простору і часу, рослинного світу, Сонячної системи, природи водоповітряного простору, природи наземного простору. Це фундаментальні закони розвитку світу, закони дійсності діють на людину і в її організмі, думках й почуттях. Тому людина має назву «мікрокосмос». Думки та інші органічні чинники лежать в основі духу людини, який є ведучим щодо тіла, організму. На дух людини мають вплив різні вчення, теорії, релігії. Це призводить людину до розгубленості. Вихід зі становища міститься у канонічному праві, яке пропонує єдині знання, єдину теорію, єдину віру. Тому є потреба присвятити увагу пізнанню канонічного права.

Ключові слова: пізнання; ортологія; екзистенціологія; трансцендентологія; метаантропологія.

Постановка проблеми. Метаантропологічне пізнання канонічного права – це переконлива ознака ставлення людини до онтологічного буття права в розрізі ортології, екзистенціології, трансцендентології.

Аналіз дослідження проблеми. Важливі питання, які стосуються вказаної проблематики, досліджує чимало науковців та відомих людей, серед яких: А. Багнюк, В. Скотний, Ф. Ринікер, Г. Майер, Е. Штайн.

Мета статті – висвітлити питання педагогічного аспекту метаантропологічного пізнання канонічного права.

Виклад основного матеріалу. Пізнання – це фундаментальна особливість людського відношення до дійсності; здатність людини, зумовлена тим, що між людиною та світом не існує злиття: людина живе і діє не стільки на основі вроджених інстинктів, скільки на основі своїх здібностей за допомогою інтелекту (свідомості) виділяти певні явища із світової цілісності та переводити їх в елементи своєї діяльності; ця здібність і є пізнання [1, с. 155–156]; це – діяльність людини щодо отримання, зберігання, поширення та застосування інформації про реальне буття і про себе саму. Іншими словами, пізнання – це взаємодія суб'єкта з об'єктом, отримання інформації про об'єкт в інтересах суб'єкта [2, с. 127, 144]. Для пізнання канонічного права доцільно здійснити метаантропологічний підхід і розглянути чинні форми реалізації права у взаємозв'язку людини і світу, тобто суб'єкта й об'єкта.

Під переконливою ознакою будемо розуміти природну очевидність, яка повторюється через будь-які обставини. Це найбільш чітко спостерігається у розвитку рослин, тварин, явищ природи. У життєдіяльності людини переконливі ознаки не завжди мають яскраво виражений характер. Здебільшого вони притаманні біологічним особливостям. Що стосується почуттів і думок, то перевага віддається синергетичним ознакам, які не мають аналогів, але природна властивість людини полягає у неповторних діях, почуттях, думках тощо. Кожен їхній прояв – це своя переконлива ознака.

Важливо з'ясувати сутність переконливої ознаки ставлення людини до онтологічного буття права, яке скероване на організацію світового порядку. Кожна людина як мікрокосмос правовими поглядами впливає на онтологічну структуру макрокосмосу, тому її діяння повинні бути переконливими, обґрунтованими із суворим дотриманням природності й надприродності. Таку ознаку підтримує канонічне право.

Ставлення людини до онтологічного буття права є нічим іншим як реалізацією канонічного права, тобто дотриманням, виконанням, використанням і застосуванням.

Дотримання постановки, здійснення онтологічних вимог є ознакою твердого переконання фундаментальності правових норм. Людина з приємністю виконує вимоги природного й надприродного права, оскільки відчуває його силу і певну засадничість. Те саме стосується й позитивного права, якщо воно відповідає умовам функціональної онтології. Акт дотримання онтологічного ставлення до права означає, що людина духовно підготувала себе для процесу глибокого, подальшого пізнання природного, надприродного і позитивного права. Також це свідчить про те, що вона стала на онтологічний шлях і адекватно наповнює свій розум буттєво-правовими нормами, які висвітлені у канонічному праві. Фактично дотримання – це ознака готовності сповідувати онтологічні дозволи і заборони у подальшій життєдіяльності.

Виконання онтологічних норм свідчить про втілення канонічного права в життя. Слід зауважити, що виконання стосується й позитивного права, яке не суперечить канонічному праву, оскільки це не тільки природно-надприродна вимога, а й суспільно-державний наказ, в якому міститься канонічний задум. Тобто для процесу пізнання канонічного права не треба відмежовуватися від пізнання позитивного права. Позитивне право є очевидним, цінним, але якщо воно не суперечить канонічному праву. Сам процес виконання означає здійснення запланованого, узаконеного.

Використання пізнаних онтологічних норм є ознакою життєвої потреби, надання певної користі, необхідних вигод. Адже не все пізнане використовується чи споживається, а часто залишається про всяк випадок. З канонічним правом такого явища не має бути, оскільки мікрокосмос

повинен постійно жити себе макрокосмічними нормами. У протилежному випадку порушуватиметься принцип відповідальності. Аналогом може слугувати годування немовлят – дітей грудним молоком матері. Цей процес використання онтологічний, хоча в критичних ситуаціях використовуються штучності. Те саме стосується й позитивного права, коли пізнані норми використовуються з природною цінністю для життєдіяльності людини.

Застосування – це не тільки дія влади, а й індивідуальне рішення людини для себе як спосіб організації власної правової діяльності. У більшості випадків застосування збігається із використанням, але є і свої особливості. Річ у тому, що використання притаманне закономірним процесам, про які часом й особливо не наголошується. А застосування більше потрібне у виняткових випадках. Наприклад, у сфері канонічного права застосування існують в акривії (точності), ікономії (полегшенні), аскетичності та ін. Можна стверджувати, що застосування канонічно-правових норм більше стосується видимого світу, раціональних явищ пізнання. В житті часто виникають такі обставини, за яких треба вживати спеціальних заходів. Для цих випадків застосовують пізнані канонічно-правові вимоги з метою уникнення серйозних порушень. Хоча така форма реалізації є дочасною, вимушеною. У позитивному праві є свої винятки.

Розглянемо зміст метаантропологічного пізнання канонічного права. Для цього необхідно вдаватися до таких філософсько-правових категорій, як *ордологія*, *екзистенціологія* та *трансценден-тологія*.

В ордологічному пізнанні канонічного права слід пам'ятати, що людина є надприродною особою і її первинне місце проживання вище буття було не земним, привабливим, цікавим, виразним, оригінальним і зрозумілим. У неземній сфері людина мала межу пізнання, дуже наближену до абсолютності, але цю межу вона перейшла через піддання спокусі. І надприродна особа отримала нижче буття, яке супроводжується важкістю, появою матеріальних і духовних потреб, складністю у пізнанні норм життєдіяльності. Життєвий план, промисел людині відомий, але його виконання потребує значних зусиль і канонічності. Ці проблеми є повсякденними, буденними, тобто приземленими й утворюють нижче буття. Пізнання, на перший погляд, елементарних правових проблем утворюють ордологічну сферу, яка веде боротьбу за порядок життя людини на землі із певною перспективою, обґрунтованою надприродним промислом, пов'язаним з поведінкою.

Повсякчасне розуміння поведінки більше притаманне дітям, де ми найбільше звертаємо уваги. Недаремно у словнику зазначено, що дитина – це організм, що поводить без врахування моральних аспектів [3, с. 394]. Для пізнання така поведінка є штучною і не відображає гештальтних людських якостей, компонентів. З другого боку, якщо брати до уваги моральні якості, то з'являються діалектичні категорії: одиничне, особливе і загальне. Ці категорії мають важливе значення для процесу пізнання, які впливають із понять добра і зла, сутності і явища, субстанції і співвідносності й т. ін.

Ордологічна сфера насичена співвідносними категоріями. Відомо, що співвідносні категорії діалектики дають уявлення про закономірні, необхідні зв'язки між ними як результат відображення необхідних зв'язків, що існують в об'єктивній дійсності [4, с. 227]. це світоглядна та методологічна роль ордологічної сфери, яка необхідна для початкового пізнання канонічного права. Адже у канонічному праві містяться норми, які перебувають у залежності між ордологічною сферою та вищими сферами, зокрема екзистенціональною і трансцендентальною. Тоді поведінка людини у земному житті має не тільки елементарний моральний зміст, а вищий морально-духовний зміст, який перебуває у взаємозв'язку зі здоровим глуздом, практичною мудрістю, узвичасному розумінні речей. Закономірним тоді видається, що канонічне право пізнається у духовному розумінні соціального життя, суспільного, тілесного життя, відмежуванні від захоплення матеріальним життям.

Матеріальне життя є об'єктивною реальністю, але першою необхідністю є для тварин. Людина, маючи розум, мову, свобідну волю, повинна спершу оцінити себе, знайти себе у просторі і часі, відчути себе образом Божим і лише тоді задовольняти свої матеріальні життєві потреби. Матеріалістичне розуміння життя людини повинно зводитися не тільки до нагромадження мате-

ріальних благ з метою особистого використання, а до матеріальної підтримки ближніх. Набуття матеріальних статків чесною працею – це свого роду природна нагорода за розум, навіть талант. А таланти треба примножувати розумом, людськими якостями, природними проявами у суспільному житті. Тобто не все нажите матеріальне належить власникові. Духовні, екзистенціальні чинники повинні підказати організацію матеріального життя кожній людині, яка сповідує канонічно-правові норми у пізнанні буття.

Екзистенціологія пізнання виходить за межі ортології і скерована на канонічні душевні категорії екзистенціалу: любов, віра, надія, почуття, відчуття, чуття, страх Божий, свобода, турбота, гнів і т. ін. Сюди ж треба віднести і розум як один з аспектів душі, але душу він не змінює. Загалом екзистенція є універсальною умовою людського буття, існування.

У філософії зазначається, що екзистенція позначає внутрішнє буття людини, те неспізнаване, ірраціональне в людському “Я”, внаслідок чого людина є конкретною неповторною особистістю [5, с. 566]. Цю неповторність забезпечують екзистенціониали, які розвиваються у кожній людині по-своєму, залежно від природного світогляду та розвитку сприйняття сутності елементарного і вищого буття.

Ірраціональне пізнання в екзистенціальній сфері людини здійснюється за допомогою почуття, відчуття, чуття. Зокрема, почуття як особливий психічний стан душі зумовлені ставленням людини до іншої людини або до тварини чи навіть прадмета. Почуття зазвичай не прив’язані до окремих випадків, вони мають стійкі засади і здебільшого пов’язані з любов’ю. у канонічному праві поширеним явищем є почуття людини до Бога, до вищих небесних сил. Адже це не дивно, Людину, як образ Божий тягнуть любовні почуття до всього небесного. Щирість та міцність цих почуттів визначають людину у канонічному праві.

Почуття любові до ближнього, тобто до тієї людини, яка живе за законами Божими, є також необхідним екзистенціалом, оскільки кожна людина живе в суспільстві з онтологічними образами Божими. Звичайно, тяжіння теплих почуттів до сім’ї, батьків, дітей та інших осіб не повинні затьмарювати основних загального стану екзистенції, тобто не порушувати, в цьому випадку, ієрархії любові; утримувати здатності душі в онтологічному вимірі за допомогою розуму.

Перша здатність людини – це відчуття та чуттєве сприйняття є невластиве божественному образу, адже людина є посередником між душею та тілом. Відчуття – це тільки стимул, що пробуджує в душі пам’ять про інтелегібельні реальності, про які вона мала знання перед тим. Відчуття – це не зовнішня властивість, а внутрішня. Воно перебуває у сутності душі, складеної за образом Божим. Адже душа містить компоненти інтелекту, розуму і відчуття, що єднає тіло і душу [6, с. 210–211]. Таким чином, з поняттям “відчуття” та “чуття” пов’язаний такий узагальнювальний екзистенціал, як сенсильність, що відображає надприродні, навіть надпочуттєві характеристики.

Важливим для канонічного права є те, що в душі в людини зароджуються початки сенсильності, які отримують у подальшому в трансцендентології. Звідси можна вивести канонічну істину як окремий екзистенціал – це інтелектуальна, обґрунтована сенсильність в межах канонічного права. Хоча сенсильності заважає інтелектуальна обґрунтованість, але у релігійній діалектиці, належності до конкретної віри, конфесії це потрібно. Тоді канонічна істина буде істиною в екзистенції, вибраною свободою, менталітетом своїх відчуттів, чуттів й навіть почуттів.

Трансцендентологія впливає із екзистенціології. Якщо в екзистенціології міститься як елементарне, так і вище буття, то в трансцендентології – тільки вище, яке виходить за межі земного і впливає на земне, зв’язує його у метафізичному світі.

Детермінантами трансцендентальної сфери є ті екзистенціали, які вийшли за межі й отримали нові характеристики й якості – трансценденталії й утворюють основну онтологічну проблему. Першою проблемою для людини є таке пізнання канонічного права, яке б забезпечувало ортологічне, земне життя. Перспективою ортологічного життя є трансцендентальне життя. Досягнути якості цього життя попередньо допомагає екзистенція, тобто ті онтологічні екзистенціониали, якими володіє людина.

Трансценденція як вище буття зумовлює можливість пізнання [4, с. 151, 574]. Якщо матрицею множини онтологічних екзистенціоналів є душа, екзистенціональна етика, то матрицею множини трансценденталій є дух, трансцендентальна, вершинна етика. Для трансцендентальної етики не достатньо пізнання канонічного права душею, почуттями, відчуттями, чуттями (хоча це й необхідно). Потрібен дух, зокрема, один з його видів, пізнавальний дух канонічного права, який є перетином поняття духу у філософії і духу у богослів'ї. Будемо виходити з того, що людина є надприродною особою і образом Божим. Це наводить на думку, що її людський дух як потенціал творчої активності [7, с. 177], як вища природа буття вільної природи, буття вільної істоти, яка має здатність до пізнання і самопізнання, творіння і самотворіння [8, с. 113], як Божа сила, яка визначає і скеровує процес людського життя і дає людині розумування, дар і здібності [9, с. 258]. Зіставивши філософські та богословські міркування, вважатимемо що:

Пізнавальний дух канонічного права – це вища трансцендентальна етична сила людини, яка підвладна абсолютному духові у пізнанні онтологічного права.

Немає сумніву, що у людини може проявитися вища трансцендентальна етична сила. Цей прояв залежить від надприродного *дару мети* реалізації та ступеня чеснотності.

Надприродний дар людини це є її метаантропологічна, зокрема трансцендентальна сила. Цією силою володіє образ Божий, мікрокосмос, який за певних онтологічних умов може здійснити будь-які дії. Звичайно, досягнути такого успіху можуть лише одиниці. Інші люди наближаються до такого надприродного дозволу. У релігієзнавському словнику зазначено, що богослови виділяють дев'ять дарів (харизмів): слово мудрості, слово знання, дар віри, оздоровлення, чудотворення, пророкування, розпізнавання духів, різні мови, тлумачення мов [10, с. 87]. Тому видається, що образ Божий може отримати дозвіл – дар на пізнання, максимальне пізнання, за наявності великого ступеня дару віри (хоча б розміром за гірчичне зерно, Мт. 17: 20). Тобто цей розмір віри вже є дуже великим, який дозволяє ґрунтовно пізнати дух канонічного права.

Такий дозвіл потрібен передусім для пізнання світу, його правової будови та правової дії, яку реалізує людина за допомогою канонічного права. Це мета кожного образу Божого – жити за пізнаними нормами канонічного права. Для чого необхідне пізнання канонічного права? Звичайно, для реалізації своєї мети у надприродно-природному просторі. Надприродна мета проявляється у пізнанні канонічного права і відображає добровільну й індивідуальну дію.

Вища трансцендентальна етична сила у пізнавальному дусі канонічного права є обов'язковою. Без володіння вищими, постійними моральними сенсильностями, пізнавальний дух канонічного права вибере хибний напрям. Природні чи надприродні, набуті чи подаровані чесноти людини – це необхідні справунки у пізнанні.

У богослів'ї ці розвинуті справності людини є у царині волі чи інтелекту (наприклад, у галузі пізнання: діаноетичні чесноти), або у творенні морального добра всупереч особливо внутрішнім і зовнішнім перешкодам [11, с. 621]. Тобто чеснотний фактор у пізнавальному дусі канонічного права є обов'язковим, оскільки він відображає розсудливість, поміркованість у виборі добрих канонічних вчинків й дій.

Зазначимо, що пізнавальний дух канонічного права не є самостійним для будь-якої людини. Для цього потрібне Откровення, яке часто іменується у філософії як абсолютний дух. Адже кожна людина має відносний дух, але він може бути онтологічним або не онтологічним. Однак для канонічного права, його пізнання потрібен саме абсолютний дух, який дає людині онтологічно-правову второпність, дає відповіді на запитання: як правильно жити на світі? як не порушувати онтологічних норм? Відповіді на ці запитання дає пізнавальний дух канонічного права і взагалі трансцендентальне право, яке є онтологічним.

Важливо задуматися над тим, від чого залежить пізнання канонічного права і яка потреба в цьому. Генерування цих та подібних думок повинно щось здійснювати, якийсь чинник. Думається, що цей чинник міститься у діалектиці таких природних понять, як **явище сили** та **явище закону**.

Відомо, що чотири фундаментальні сили керують Всесвітом: 1) сила тяжіння; 2) електромагнітна сила; 3) сильна ядерна взаємодія; 4) слабка ядерна взаємодія [12, с. 54]. Ці сили впливають на розум людини і під цими впливами вона намагається знайти своє місце у Всесвіті. Тоді виникає запитання: чи людина правильно оцінила ці сили, тобто чи адекватно здійснила їх інтерпретацію у життєвому процесі? Тобто потрібен онтологічний, канонічний закон, який би скеровував вплив фундаментальних сил так, щоб людина, як образ Божий могла б набувати подоби Божої згідно з Його промислом (явище закону). Отже, явище сили існує, але воно для людини повинно бути поміщеним у природно-надприродний правовий простір. У цьому випадку природно-надприродний правовий простір ми наповнимо педагогічними законами: навчання, виховання і розвитку. Розглянемо кожну із фундаментальних сил зокрема.

Перший день створення світу був присвоєний появі *законів світла* як електромагнітних хвиль видимого спектру (кольорів). В енциклопедії зазначено, що спектр електромагнітного випромінювання відповідає області електромагнітних хвиль з довжиною приблизно 400–750 нм. У поняття “світло” включають ультрафіолетову та інфрачервону частини спектра, що прилягають до видимої області, оскільки вони досліджуються спільними оптичними методами [13, с. 61]. В оптиці спектром (від лат. – привид) називається сукупність монохроматичних вимірювань, що належать до складу складного вимірювання. Розрізняють спектр випромінювання та спектр відбиття тіла [14]. Форми людського мислення зводяться до використання законів світла, зокрема інтенсивності електромагнітних випромінювань у метаантропологічній теорії. Адже у людині як мікрокосмосі повинні діяти (і діють) всі закони макрокосмосу, природи. Тому життя людини й пристосовано до умов функціонування природи за створеними законами. В цьому випадку фундаментальна електромагнітна сила відіграє вроджені, духовні й душевні сили, їх можливості й потужності. Ці потенційні властивості людини слід “пропускати” крізь природне й надприродне право, в тому числі й канонічне право.

Канонічне право повинно володіти монополією духу людини, якщо існує на те її сила волі. Річ у тому, що духовний (“різноколірний”) спектр людини потребує канонічного обґрунтування. Образ Божий повинен у духовнохвильових процесах, дисперсійних діях, спектральних аналізах та інших постулатах законів світла дотримуватись онтологічного спектру, допустимого у життєдіяльності людини. У цьому процесі позитивну роль відіграє педагогіка.

Педагогіка, порівняно з електромагнітною силою і канонічним правом, виступає в ролі помічника. Вона пропонує дидактичні напрями, шляхи виховання і способи метаантропологічного розвитку людини, які узгоджуються з онтологічним правом. Звичайно, педагогіка має свої складності. Адже можуть виникати розбіжності педагогічних аспектів метаантропологічного формування. Запобігання неонтологічних розбіжностей не дає здійснювати канонічне право. Тобто педагогіка за допомогою канонічного права сприяє образу Божому реалізовувати вимоги законів світла у прямуванні до подоби Божої. Світло – це життя, воно впливає на духовний стан людини (кожен колір по-своєму). У педагогічній діяльності ефективно використовується спектр кольорів не тільки у вихованні, а й у набутті знань та природному розвитку людини.

Сила тяжіння прямо пропорційна масі й обернено пропорційна відстані. Ця сила є гравітаційною і зумовлюється агентами (діючими причинами, потребами). Для досягнення подоби Божої образ Божий повинен розвивати свій розум, бути канонічно вихованим і природно розвиватися. Поява сил тяжіння зумовлена створенням планет і тверді між ними (небо і земля). Це другий день творення Всесвіту.

Сила тяжіння відіграє важливу роль для життя на Землі. Саме завдяки їй Земля має атмосферу. Внаслідок сили тяжіння, що діє на повітря, існує атмосферний тиск. У всіх живих організмів з нервовою системою є рецептори, що визначають величину і напрям сили тяжіння і слугують для орієнтування в просторі [14]. Орієнтування в просторі (просторове орієнтування) є важливим педагогічним аспектом з моменту народження дитини. Враховуючи, що поле тяжіння є потенційним полем у формі сили волі і поступово переходить у кінетичне поле, можемо зазначити, що

навчання, виховання і розвиток людини черпаються із природного пізнання, в якому активну участь бере ірраціональна наповнюваність об'єкта педагогічного впливу. Розвиток ірраціональної наповнюваності людини онтологічно здійснює богословська метафізика, яка найбільше відображена у канонічному праві.

Педагогічні агенти, подібно до сили тяжіння, спрямовані на метаантропологічну структуру людини (тіло, душа, дух). Тому можна зазначити, що *метаантропологія є основою педагогіки під впливом дії фундаментальних сил природи*. Канонічне право, довівши дію рослинних і тваринних засад, чинників у людині, застерігає від метафізичного нігілізму, формує віру у трансцендентальну силу тяжіння. Весь педагогічний процес буде тоді ефективним, коли канонічне право засобами природного людинопізнання буде доводити, розвивати силу тяжіння екзистенції людини до трансцендентальності. Адже образ Божий тяжіє до подоби Божої, що відповідає дефініції сили тяжіння.

Ми розглянули поверховий зміст взаємодії явища сили тяжіння та явища закону другого дня творення світу, який поряд з іншими онтологічними законами ніби опромінює гравітаційним промінням канонічне право. Існує гравітаційна сила між добром і злом, де наявна дія та протидія. За допомогою педагогіки, педагогічних законів навчання і розвитку і взявши за основу канонічне право, ми можемо встановити духовний центр, збагнути потужність доцентрової і відцентрової сили та скерувати людину на онтологічний шлях життєдіяльності.

Те, що відбувається у природі за попередні два дні створення, відбувається у наступні чотири дні, які присвячені Сонячній системі, рослинному, тваринному і людському світам. Тобто з'являються методологічні засади для біології, фізіології, біофізики, біохімії, а звідси й для природної моральної педагогіки канонічного права. Всі природні творіння скеровані на появу людини, яка увібрала у себе все існуюче.

Людина – мікрокосмос, що об'єднує в собі всі царини сотворення світу. Тому в антропології збігаються всі метафізичні, богословські питання і звідси дороги ведуть в усі напрямки. Предмет філософії – сотворений світ. Філософія черпає з природного пізнання. Вона слугує богослов'ю, надаючи йому у розпорядження поняттєво-методичний апарат, який вона потребує для опису правд віри [15, с. 21–22]. Тому подальші дослідження природних процесів творення світу (третьої–шостий дні) потребують допомоги природничих наук, завершуючи педагогікою, канонічним правом. Це буде процес філософсько-правового дослідження за схемою *рослина – тварина – людина*.

Рослина – одне із царств органічного світу. Важлива відмінність рослин від інших живих організмів – здатність до автотрофного живлення, тобто синтезу всіх необхідних органічних речовин із неорганічних. При цьому зелені рослини використовують енергію сонячних променів, тобто здійснюють фотосинтез – процес, унаслідок якого створюється основна маса органічної речовини біосфери і підтримується атмосферою. Для канонічного права важливо знати фізіологію рослин як науки про процеси функціонування рослинного організму та взаємозв'язку з природним середовищем.

Зауважимо, що фізіологія рослини передує фізіології тварини і фізіології людини в напрямку від простішого до складнішого. Тобто, щоб зрозуміти людину, треба спершу добре пізнати рослину і тварину, педагогічно й канонічно обґрунтувавши їх. Це дасть підґрунтя філософії права сформувані для людини онтологічний шлях її земної життєдіяльності.

Тварини – це організми, які становлять одне із царств органічного світу. Спільні властивості тварин і рослин (клітинна будова, обмін речовин) зумовлені єдністю їх походження. У Біблії тварини – це живі істоти, наділені як і людина, здатністю самостійно вирішувати довільні рухи, а також здатністю до сприйняття. Від створення світу тварини поділяються на чотири групи: тварини, створені першого дня, жителі і в повітрі; тварини, створені шостого дня – жителі суші і маніпулюючі. Людині було доручено володарювати над тваринами. Для їжі людині одні тварини дозволені (чисті), інші не дозволені (нечисті) [9, с. 328]. Пізнання людини здійснюється разом із пізнанням тварини, оскільки їхні організми функціонують переважно за одними природними

законами. Правда, до людського організму долучені ще й надприродні закони, які потребують додаткових знань для їх пізнання, певних метафізичних зусиль.

Людина – це суспільна істота, яка володіє свідомістю, розумом, суб'єкт історичної діяльності і культури, який виступив в цьому процесі свого самоіснування як особистість. Окремі дослідження необхідні з позицій педагогіки, канонічного права та філософії права. Для цього використаємо наукові підходи біології, фізіології, біофізики, біохімії. Елементарні знання цих наук наблизить нас до виведення педагогічного аспекту метаантропологічного пізнання канонічного права.

Виходимо з того, що рослина, тварина і людина (їхні будови) складаються із клітин. Структурну організацію клітин досліджує клітинна біологія, фізіологія (анатомія, цитологія), біохімія, біофізика.

Відомо, що центром керування життєвими процесами клітини є ядро. Якщо клітини людини (як і рослини і тварини) складається з ядерця, хромосомів і каріоплазми (нуклеоплазма, ядерний сік). Клітина має енергію (енергетичний обмін), яка діє за законами термодинаміки. Клітинну енергію рослина, тварина, людина отримує від сонця. Сонячна енергія є збудником необхідних хімічних і біологічних процесів в організмі людини, що сприяють її життєдіяльності. Звідси й виникає явище сили, що містить відомі фундаментальні сили, які керують розумовими й почуттєвими процесами людини.

Ядерні сили – це сили особливі, відмінні від електромагнітних та гравітаційних. Це сили притягання, що діють між протонами і нейтронами (нуклонами) в ядрі. Наука доводить, що ядерні сили у сто разів перевищують найпотужніші сили, які існують у природі. Якщо електромагнітні і гравітаційні сили характеризуються відповідно середньою і далекою дією, достатньою стабільністю, то ядерні сили як серцевинні, стрижневі, сутнісні, значно помірніші, стриманіші, хоча й ритмічніші. Розміреність ядерних сил залежить від того, що вони зв'язують ззовні і всередині. Так, якщо зовнішні ядерні сили зв'язують протони й нейтрони, то вони більш стабільні й близькодійчі. Внутрішні ядерні сили скеровані на взаємодію елементарних частинок-адронів, тобто мезони, кверки, антикверки, баріони, які досліджує фізика високих енергій. Вони беруть участь у взаємодіях, але мають слабшу дію, є менш стабільними, повільнішими і короткодійчими. У ядерець (нуклеолів) інші, організуючі функції і ядерної сили у них немає.

Важливо наголосити, що завдяки ядерним силам існують ядерні реакції з високою енергією, що є основним джерелом земної енергії. Ядерну енергію перетворюють на електричну і теплову, що важливо для умов життєдіяльності людини.

Ядерна енергія людини, її життєва енергія, втрата та нагромадження становить особливий інтерес в науці. Ці питання часто відносять до фантастичних. Звичайно, ірраціональність, метафізичність життєвої енергії, яка впливає із клітин та різних головних анатомічних складових частин, існує. Це її енергетика.

Енергетикою людини вважаються життєві сили, які мають духовну і тілесну складову частину. Перша залежить від внутрішнього стану особистості, думок і вчинків, емоцій і намірів. Друга пов'язана з харчуванням, екологією та іншими фізичними проявами. Тіло вважають своєрідним провідником Духа, тому тілесна і духовна енергія постійно перетинають один одного. Однак початок відбувається всередині, тому думки й емоції можна вважати визначальними в житті [16]. Все зводиться до метаантропологічної будови людини, управління метафізичною поведінкою людини, що забезпечує канонічне право, та педагогіка природного формування людини.

Пізнання канонічного права залежить від явища закону, закону природи й органічного суспільства, які належать як до динамічних, так і до статичних законів.

У динамічних законах передбачення мають однозначний характер – “так, а не інакше піде процес розвитку”. У статичних законах передбачення мають “імовірний характер” – “може бути, а може ні” [17, с. 215]. У нашому випадку – педагогічному аспекті метаантропологічного пізнання канонічного права, особливий інтерес становить динамічний закон.

Динамічний закон – закон класу явищ. При цьому початковий стан однозначно і цілком вивчає подальший стан цього явища. Динамічний закон – закон, що відображає відношення між станами однорідних явищ. Такий закон не визначає повністю зміни кожного явища, але зумовлює загальну тенденцію зміни усієї сукупності таких явищ [17, с. 215]. Зокрема, до однорідних явищ належать виникнення явищ природи, їх *пізнання* та *виховання* людини на наративах цих явищ.

Розглядаючи педагогічний аспект метаантропологічного пізнання канонічного права, зупинимось на базових, методологічних динамічностях явищ закону. Йдеться про природно-надприродні закони Творця Всесвіту, які інтенсивно діють із відповідною духовною силою, створюючи позитивно-онтологічну динаміку. Описуючи динаміку правових явищ, потрібно знайти джерело однорідності та його витoki. Тому вважаємо, що таким джерелом є *промисел (задум) Божий, а витокami: закони Божі* (закони природи), *заповіді Божі* (10 заповідей, 9 заповідей блаженств), *дари Святого Духа* (чесноти). Як у джерелі правового явища, так і у його витокax є педагогічний аспект канонічного права.

Безперервна дія Бога проявляється з часу творення світу як провидіння і плану Божого аж до предзначеної мети буття. Створений світ, задуманий Богом, має своє призначення, яке повинна розуміти кожна людина.

Невпинна дія всемогутності промислу у питаннях вічного спасіння людства здійснюється двома шляхами: *загальним і приватним* (окремим, поодиноким), що залежить від мети провидіння. Загальний промисел стосується бачення цілісності Всесвіту, єдності створеного світу, зміцнення й тонких духовно-правових зв'язків. Приватний промисел скерований на окремих осіб, поодинокі правові явища, які ведуть до наближення ізольованості до загальності. Тобто те, що через якісь причини зло відділилося від загального, потребує окремої Божої уваги з метою повернення назад до всесвітньої єдності. Виникає ситуація внесення приватного у загальне.

Потрібно здійснювати пізнання канонічного права з позицій *завершеності і незавершеності* проєктів творення світу. Зокрема, людський проєкт має незавершальну дію, оскільки життя людини на землі є тимчасовим явищем. Те саме стосується місця зла у Всесвіті. Виходячи з цього, педагогічна теорія набуває особливого значення. Не можна не врахувати, що Божий промисел має такі дві властивості, як *обмеженість і недосконалість*. Це означає, що канонічне право потребує постійного поглибленого вивчення, щоб зрозуміти його призначення. Адже воно є людським творінням і повинно піддаватися аналізу Божого закону, що, звичайно, передбачено промислом. Крім того, у світі панують видимі і невидимі явища, великі та малі і т. ін. Ці ситуації не завжди може повно оцінити людина. Звідси й впливають важливості соборних рішень щодо внесення змін у канонічне право.

Не викликає сумніву, що у промислі Божому є *природні й надприродні* атрибути об'єкту пізнання. Канонічно-правова наука більш точну картину подає у сфері природних явищ, які є видимими. Надприродні правові явища вона подає на почуттєвому, ірраціональному рівні. При цьому враховуються думки святих отців про різні надприродні дива, небесні знаки, лікування хворих і т. ін. Для досягнення пізнавальної мети використовується ангелологічна теорія. Вчення про добрих і поганих ангелів доповнюють пояснення промислу Божого.

Підсумовуючи дослідження про промисел, наголосимо, що до цього процесу потрібно підійти з позицій *збереження і управління*. Тому відповіді на конкретні гносеологічні питання містяться у вченнях про Бога-Отця, Бога-Сина і Бога-Духа Святого, звідки впливають найзаповітніші педагогічні аспекти канонічного права.

Закони Божі є витокami Його задуму – це природні закони кожного дня творіння світу. Практично всі науки (фізики, математики, філософії, хімії, астрономії, біології та ін.) впливають із тих законів, ґрунтуються на них. Зрозуміло, що онтологічні досягнення цих наук містяться у канонічному праві.

Заповіді Божі (як витoki із джерела – Закону Божого) – це десять завітів із людьми як законодавство є надприродним явищем. Заповіді блаженств доповнюють десять заповідей. Якщо перші

з них є забороняючі, то другі – рекомендуючі. Із Заповідей Божих випливає вище моральне управління, вища надприродна педагогіка, яка забезпечує праведне життя з метою досягання святості.

Дари Святого Духа також є витокami нового життя із Закону Божого як джерела і є благодатними проявами у вірян. Подібно як головка соняшника повертається у бік сонця, так і людська поведінка повинна реагувати на навчання Святого Духа, який живе у людині. Ці дари надприродні і класифікуються як дари мови, дари одкровення, дари сили і потрібні для того, щоб успішно прожити земне життя. Святий Дух вирішує самостійно, який вид духу подарувати нам. Людина завжди повинна бути духовно підготовлена до реалізації дарів Святого Духа, але для цього потрібно створити відповідні духовні умови.

Закони Божі, Заповіді Божі, Дари Святого Духа, які генерує Церква, задумані Богом як промисел і тому мають педагогічні наративи, імперативи.

Передусім зауважимо, що педагогічні аспекти у *промислі Божому* мають велику дидактичну, виховну й розвивальну силу. Так, не всі розуміють, що Бог відпочив від творення світу, але продовжує брати участь у педагогічних діяннях через Святого Духа і Церкву, яка у нашому житті є реалізатором промислу. Існує турбота Бога, Його намагання застерегти, допомогти, повернути людину на онтологічний шлях. Ці завдання стоять і перед педагогікою, що є закономірним. Головне, щоб людина працювала над собою в духовному, душевному і тілесному вдосконаленні і була завжди готовою сприйняти і зрозуміти небесні повчання.

Зокрема, *Закони Божі* є повчальними в тому, як побудований світ, як він функціонує. На основі цих законів (законів природи) людина створила різні науки, яких є доволі багато. Звичайно, одні відповідають канонічному праву, інші – ні. Ті, що не відповідають, є фальшивими науками. Вони замість добра, успіху – приносять зло, загибель. Це означає, що вивчення канонічного права є обов'язковим як для віруючих, так і для невіруючих.

Педагогічний зміст *заповідей Божих* створює благодатне середовище для людини, її одухотворення, піднесення почуття олюдності, бажання творити, здійснювати живе споглядання. У заповідях міститься особлива життєва сила, яку потрібно виблагати для себе у мотивах. Адже природа олюднена спеціально для людини.

Виявом онтологічних педагогічних реакцій є *Дари Святого Духа*, які сприяють збагнути, пізнати і місце людини. Кожному дається об'явлення Духа на користь. Це найбільше проявляється у природних здібностях, які обґрунтовує філософія дару. Фактично не існує людини, яка б не була схильна до якоїсь діяльності, фаху. Природні здібності, які розвиває педагогіка, це дари Святого Духа як явище перетворення, змін, розвитку навколишнього, природного середовища, а канонічне право утримує це явище в онтологічному стані.

Висновки. Педагогічний аспект метаантропологічного пізнання канонічного права міститься у явищах природи, зокрема у явищах сили та явищах закону. Людина, як вінець Божого промислу, повинна дотримуватися педагогічної рівноваги шляхом природної пізнавальної діяльності, здійснення зв'язку педагогічних принципів з церковною антропологічністю. Цьому сприяє педагогічність у створенні людської природи й обґрунтовує таємниця Божої педагогіки, яку висвітлює канонічне право.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Петрушенко В. Філософський словник: терміни, персоналії, сентенції. Львів: "Магнолія 2006", 2011. 352 с.
2. Багнюк А. Л., Стародубець В. О., Філософія. У 3-х частинах. Частина 2. Онтологія. Гносеологія. Соціальна філософія. Тернопіль: Видавець Стародубець, 2006. 412 с.
3. Європейський словник філософії: Лексикон неперекладностей. Пер. з фр. Т. 4. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2016. 440с.
4. Філософія: навч. посіб. / Л. В. Губерський, І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко та ін.; за ред. І. Ф. Надольного. 4-те вид., стер. Київ: Вікар, 2004. 516 с.

5. Скотний В. Г. Філософія: історичний і систематичний курс. Київ: Знання України, 2005. 576 с.
6. Європейський словник філософій: Лексикон неперекладностей. Пер. з фр. Т. 1. Вид. друге, виправл. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2011. 576 с.
7. Філософський енциклопедичний словник / за ред. В. І. Шинкарука. Київ: Абрис, 2002. 744 с.
8. Философская антропология: словарь / под ред. Н. Хамитова. Київ: КНТ, 2011. 472 с.
9. Риникер Ф., Майер Г. Библиейская энциклопедия Брокгауза: [пер. с нем. В. Иванова и др.] / под ред. В. Цорна. Кременчуг: Християнська зоря, 1999. 1120 с.
10. Релігієзнавчий словник / за ред. А. Колодного і Б. Лобовика. К.: Четверта хвиля, 1996. 392 с.
11. Рагнер К., Форгрімлер Г. Теологічний словник / пер. з нім. о. Олександра Авраменка. За ред. о. Софрона Мудрого. Львів, 1996. 664 с.
12. Кайку М. Майбутнє розуму / пер. з англ. А. Кам'янець. Львів: Літопис, 2017. 408 с.
13. Українська радянська енциклопедія. Київ: Голов. ред. УРЕ, 1983. Т. 10. 554 с.
14. Штайн Е. Будова людської особи. Лекції з філософської антропології / пер. з нім. Ілони Терзової. Жовква: Місіонер, 2011. 192 с.
15. Сила тяжіння URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Сила_тяжіння
16. Енергія людини URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Енергія>
17. Філософія: навч. посіб. / Л. В. Губерський, І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко та ін.; за ред. І. Ф. Надольного. 4-те вид., стер. Київ: Вікар, 2004. 516 с.

REFERENCES

1. *Petrushenko V. Filosofskiy slovnyk: terminy, personalii, sententsii.* [Philosophical dictionary: terms, personalities, maxims] Lviv: "Mahnoliia 2006", (2011). 352 p. [in Ukrainian].
2. Bahniuk A. L., Starodubets V. O., *Filosofiiia.* [Philosophy] U 3-kh chastynakh. Chastyna 2. Ontolohiia. Hnoseolohiia. Sotsialna filosofiiia. Ternopil: Vydavets Starodubets, (2006). 412 p. [in Ukrainian].
3. *Yevropeiskiy slovnyk filosofii:* [European dictionary of philosophy] Leksykon neperekladnostei. Per. z fr. T. 4. Kyiv: DUKh I LITERA, (2016). 440 p. [in Ukrainian].
4. *Filosofiiia: [Philosophy] navch. posib. / L. V. Huberskiy, I. F. Nadolnyi, V. P. Andrushchenko ta in.; Za red. I. F. Nadolnoho.* 4-te vyd., ster. Kyiv: Vikar, (2004). 516 p. [in Ukrainian].
5. Skotnyi V. H. *Filosofiiia:* [Philosophy] istorychnyi i systematychnyi kurs. Kyiv: Znannia Ukrainy, (2005). 576 p. [in Ukrainian].
6. *Yevropeiskiy slovnyk filosofii:* [European dictionary of philosophy] Leksykon neperkladnostei. Per. z fr. T. 1. Vyd. druhe, vypravl. Kyiv: DUKh I LITERA, (2011). 576 p. [in Ukrainian].
7. *Filosofskiy entsyklopedychnyi slovnyk* [Philosophical encyclopedic dictionary] / za red. V. I. Shynkaruka. Kyiv: Abrys, (2002). 744 p. [in Ukrainian].
8. *Fylosofskaia antropolohiia* [Philosophical anthropology], slovar / pod. red. N. Khamytova. Kyiv: KNT, (2011). 472 p. [in Russian].
9. Ryniker F., Maier H. *Bybleiskaia entsyklopediia Brokhauza* [Brockhaus Bible Encyclopedia]: [per. s nem. V. Yvanova y dr.] / pod red. V. Tsorna. Kremenchuh: Khrystyiataska zoria, (1999). 1120 p. [in Russian].
10. *Relihiieznavchyi slovnyk* [Dictionary of religious studies] / za red. A. Kolodnoho i B. Lobovyka. K.: Chetverta khvyliia, (1996). 392 p. [in Ukrainian].
11. Rahner K., Forhrimler H. *Teolohichnyi slovnyk* [Theological dictionary] / per. z nim. o. Oleksandra Avramenka. Za red. o. Sofrona Mudroho. Lviv, (1996). 664 p. [in Ukrainian].
12. Kaiku M. *Maibutnie rozumu* [The future of the mind] / per. z anhl. A. Kam'ianets. Lviv: Litopys, (2017). 408 p. [in Ukrainian].
13. *Ukrainska radianska entsyklopediia* [Ukrainian Soviet Encyclopedia]. Kyiv: Holov. red. URE, T. 10. (1983). 554 p. [in Ukrainian].
14. Shtain E. *Budova liudskoi osoby* [The structure of the human person]. Lektsii z filosofoiskoi antropolohii. Pereklad z nim. Ilony Terzovoi. Zhovkva: Misioner, (2011). 192 p. [in Ukrainian].
15. *Syla tiazhinnia* [Gravity] URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Syla_tiazhinnia [in Ukrainian].
16. *Enerhiia liudyny* [Human energy] URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Enerhiia> [in Ukrainian].
17. *Filosofiiia* [Philosophy] : navch. posib. / L. V. Huberskiy, I. F. Nadolnyi, V. P. Andrushchenko ta in.; Za red. I. F. Nadolnoho. 4-te vyd., ster. Kyiv: Vikar, (2004). 516 p. [in Ukrainian].

Дата надходження: 11.08.2023 р.

Stepan Slyvka

Lviv Polytechnic National University,
Professor of the Department of Theory and Philosophy of Law and
Constitutionalism
Institute of Law, Psychology and Innovative Studies
Doctor of Law, Professor,
stepan.s.slyvka@lpnu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1683-4363>

PEDAGOGICAL ASPECT OF META-ANTHROPOLOGICAL KNOWLEDGE OF CANON LAW

Good and evil will never agree. A spiritual struggle is needed. The evil deeds of man testify to the absence of true, perfect knowledge. The factory of knowledge is a person who, with the help of existential and transcendental virtues and having a higher spiritual inoculation, a spiritual vaccine, knows, reveals in the universe the synergistic processual effect of ionization, that is, the transformation of potential good into ontological matters. At the same time, evil necessarily takes part in ionization, as a certain incentive to the opposite action. Ionization is caused by such an ionizer as the spiritual energy of a person, his organic cognition. This process is ontological and necessary for a person to master himself and win a place for himself in the transcendental world.

The metastases of evil are so penetrating that a person cannot comprehend them from beginning to end. The natural ability of man to know the world is blocked by evil. If the earthly phenomena can be known in the main, then the supernatural ones – only a part, referring to irrationality, that is, the permissibility of existence, but the impossibility (absurdity) of revealing the essences.

The philosophy of law, together with its introductions to the deontology of law and canon law, convincingly proves that it is necessary to learn about the world through the prism of law. In particular, the deontology of law appeared thanks to the ontology of law. The ontology of law derives from human organics about the laws of creation of the world. Every day of the creation of the world is justified by a specific system of laws: light, space and time, the plant world, the solar system, the nature of water-air space, the nature of terrestrial space. These are the fundamental laws of the development of the world, the laws of reality act on a person and in his body, thoughts and feelings. That is why man has a name – microcosm. Thoughts and other organic factors are the basis of the human spirit, which is the leader in relation to the body, the organism. The human spirit is influenced by various teachings, theories, and religions. This leads a person to confusion. The way out of the situation is found in canon law, which offers a single knowledge, a single theory, a single faith. Therefore, there is a need to pay attention to the knowledge of canon law.

Keywords: cognition; ordology; existentialology; transcendentalology; metaanthropology.